

здорового способу життя.

Список використаних джерел:

1. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания / Б. Г. Ананьев. – М. : Наука, 1977. – 380 с.
2. Андрущенко Т. К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Андрущенко Т. К. – К., 2007. – 258 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. : А. М. Богущ. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
4. Большая медицинская энциклопедия : В 30-ти т. / Главн. ред. Б. Петровский. – Изд. 3-е. – М. : „Советская энциклопедия”, 1978. – Т. 8. – 528 с.
5. Закон України «Про дошкільну освіту». – К. : Ред. ж-лу Дошкільне виховання, 2001. – 56 с.
6. Закони України. Конституція України. – К. : Школа, 2002. – 48 с.
7. Поліщук О. Формування у дітей старшого дошкільного віку компетентності про здоровий спосіб життя / О. Поліщук // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. - 2013. - № 47. - С. 241-248. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2013_47_40
8. Поторій Я.І. Особливості ціннісно-мотиваційної сфери студентів / Я.І.Поторій // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 2. – С. 36–39.
9. Харламов І.Ф. Педагогіка : Навчальний посібник. 4-е изд., Перераб. і доп. / І.Ф. Харламов - М.: Гардаріки, 2005. – 520 с.

УДК:373.2.042-056.3

*Брижак Надія Юрївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії та методики початкової освіти,
Лембей Мирослави Іванівни,
магістр спеціальності «Дошкільна освіта»,
Мукачівський державний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Національна доктрина розвитку освіти визначає актуальним завданням – формування національних та загальнолюдських цінностей як одного із пріоритетних напрямів розвитку освіти [4]. У Базовому компоненті дошкільної освіти підкреслено, що дошкільна ланка, як перша самоцінна ланка, має гнучко реагувати на сучасні соціокультурні запити, збагачувати знання дитини необхідною якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний потенціал, орієнтуватися на загальнолюдські та національні цінності. Увага педагогів має спрямовуватися на головні лінії розвитку фізичного, психічного та морально-духовного здоров'я, особистісних цінностей як своєрідного життєвого стрижня, ціннісної етичної орієнтації з формування навичок практичного життя, емоційної сприйнятливості та сприяння розвитку індивідуальності дитини [1]. Чинні освітні програми для дітей дошкільного віку передбачають прилучення дітей до системи цінностей, культури, традицій українського народу, формування в дошкільників цілісної картини світу.

У роботах відомої української дослідниці проблем дошкільного виховання А. Богущ проводиться думка про те, що дитинство – це період народження й становлення особистості з її майбутніми духовними і моральними цінностями, період пізнання соціуму і її величності людини, відкриття дитиною царини «Життя» [2;3].

Аналіз досліджень Л. Артемової, А. Богущ, Л. Венгер, Б. Волкова, Н. Волкової, Л. Виготського, В. Давидова, О. Денисюк, О. Запорожця, Н. Лисенко, В. Мухіної, Т. Маркової, М. Стельмаховича, Д. Ельконіна та інших дозволив виділити основні

особливості старшого дошкільного віку, що обумовлюють специфіку процесу формування у дітей духовних цінностей і визначити компоненти змісту цих духовних цінностей. А. Богуш, Н. Лисенко вважають, що дитинство є найважливішим періодом народження, становлення особистості з усіма її майбутніми духовними цінностями, які присвоює дитина через пізнання життя, суті людини [2].

Дошкільний вік є складним і відповідальним періодом формування особистості, оскільки саме в цей період відбувається становлення основних особистісних якостей людини, формуються основи її самосвідомості, її емоційна сфера, духовність. Саме в цей період значну роль відіграє діяльність навчання, домінуючою є сюжетно-рольова гра, формується потреба в активній творчій діяльності. Діти прагнуть до безпосередньої участі у театралізованих виставах, у створенні образного світу, в тому числі й художніми засобами. Їх приваблює мистецтво: казки, малюнки однолітків, враження від картин художників, краса природи, ілюстрації до улюблених художніх творів. У цей період діти – творці у всіх видах художньої творчості. Тому саме в цьому віці необхідно закласти «код» високої духовності, те підґрунтя, на якому розвиватиметься й удосконалюватиметься духовна сфера особистості протягом усього життя.

Суттєвим показником розвитку дитини є освоєння нею духовних цінностей. На ефективність цього процесу впливають перш за все об'єктивні макросоціальні чинники - економічний і культурний рівень суспільства, наявні системи виховання, рівень соціальної турботи про дитину, етнокультурні традиції виховання.

Дошкільний вік – це тільки початок формування взаємовідносин дитини з іншими людьми. У цей час ще можливо відкрити дитині світ душі іншої людини, не як суперника чи конкурента, а як особистості зі своїм світоглядом, почуттями, ідеалами, проблемами та труднощами. Дорослим, що оточують дитину в повсякденному житті треба допомагати їй розпізнавати життєві реалії та будувати свою поведінку за нормами добра, милосердя, толерантності.

За дослідженнями В. Сухомлинського, «дитинство – найважливіший період людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. І від того, яке було дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що ввійшло до її розуму й серця з навколишнього світу, – від цього значною мірою залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк» [7, с. 215].

Видатні вітчизняні психологи (О. Запорожець, В. Мухіна, Л. Венгер, Л. Божович та інші) вважали дошкільний вік найбільш сенситивним у розвитку дитини. В цей період активно формуються моральні норми поведінки, почуття любові до своїх батьків, рідного дому, народу, краю, виникають перші основи зв'язків зі своїм історичним коренем, закладаються підвалини національного менталітету. Вихователі дитячого садка повинні бути носіями народної культури і духовності, використовувати в педагогічному процесі не тільки знання педагогіки та психології, але й надбання української дошкільної етнопедагогіки, залучати батьків до виховного процесу у дитячому закладі. Український педагог С. Русова виділила як головні чинники розвитку дітей рідну мову, історію свого народу, народні ігри та іграшки, ремесла, українські казки, доступні народні пісні, а також визнала необхідність поєднання в роботі з дітьми національного і загальнолюдського [5].

Перебуваючи протягом дошкільного віку в умовах дитячого садка, діти формують свою мікрогрупу, коли під час спільних дій в трудовій, ігровій діяльності, навчанні, діти спілкуються не тільки з дорослими, а складають відносини із своїми однолітками. При цьому саме такі відносини складають майбутню школу співжиття з собі подібними, вчать узгоджувати свої дії, бажання, надавати допомогу тим, хто на неї очікує, жаліти тих, хто слабкіший, менший або хто очікує на співчуття; вирішувати суперечки та конфлікти на основі виконання норм поведінки.

Педагоги та батьки повинні не тільки знаходити дійові засоби впливу на вихованців, які б пробуджували у них вищі духовні почуття, але й являти собою взірць толерантності, добротності, високої моральності бо в плані духовного виховання великого значення

набуває особистий приклад дорослих, дух життя сім'ї та дошкільного закладу.

В. Сухомлинський висловлював абсолютно, на наш погляд, справедливу думку, що не варто оберегати дітей від різних проявів людського життя, горя, хвороб, страждань. Треба привчати дітей щиро, від чистого серця надавати допомогу тому, хто на неї сподівається, не чекаючи винагород чи похвали [7]. Адже саме перехід поняття духовних цінностей дитиною у практичний досвід добрих вчинків в різних життєвих ситуаціях дозволить сформувати сталі духовні якості особистості на підставі усвідомлення моральних норм поведінки, вміння дипломатично відстоювати свою точку зору, будувати гармонійні взаємини на основі поваги до оточуючих та самоповаги.

У процесі виховної роботи потрібно акцентувати увагу на формуванні у старших дошкільників інтелектуальних, моральних та естетичних духовних цінностей. Тобто духовні цінності умовно можна поділити на три блоки:

Інтелектуальні: допитливість, інтерес до пізнання невідомого, прагнення навчитися самостійно (читати, рахувати, конструювати, малювати, майструвати тощо).

Моральні: справедливість, правдивість, сором'язливість, совість, чесність, доброта, відповідальність, милосердя, співчуття, взаємодопомога, любов, життєрадісність, свобода, людяність, щирість.

Естетичні: краса природи, естетичне середовище сім'ї, дитячого садка, естетика одягу, естетика зовнішнього вигляду, естетика поведінки.

Умовність такого поділу полягає в тому, що: по-перше, педагогічний процес має цілісний, комплексний характер, будь-який розподіл його змістовного компоненту має свідомо умовний характер; по-друге, вікові особливості старших дошкільників (про які вже йшлося) зумовлюють мобільність, постійну трансформацію і перетікання цінностей з однієї групи до іншої і навпаки; по-третє, всі ці цінності тісно взаємопов'язані між собою, впливають на формування одна одної й, навіть, створюють кумулятивний ефект («вибухоподібне» зростання показників формування духовних цінностей у певні періоди розвитку дітей).

Мета виховної діяльності з формування духовних цінностей у старших дошкільників, на нашу думку, полягає в тому, щоб діти не тільки будували свою діяльність (вчинки, дії, поведінку) і в сьогодні, і в майбутньому за законами добра, честі, людяності, а й мали стійкий імунітет до усіх негараздів нашого життя. Необхідно створити відповідні умови для одухотворення інтелектуальних, моральних та естетичних цінностей, для трансформації знань (раціональний компонент) у свідомість і підсвідомість (емоційно-духовний компонент) дитини. На нашу думку, тільки за такої умови людина стає вінцем природи і має корінну відміну від тваринного світу.

Система формування духовних цінностей у старших дошкільників – це поєднання комплексу занять, ігор, свят, екскурсій, бесід, спостережень, організованої самостійної діяльності, яка дозволяє формувати у дитини вміння поводитися за законами честі, добра, людяності; використовувати індивідуальний досвід, вміння знаходити в різних ситуаціях вирішення проблем на морально виправданій основі без допомоги дорослого, реально оцінювати результати своєї діяльності та інше.

Аналіз наукових джерел дозволив виявити деякі особливості формування духовних цінностей у дітей старшого дошкільного віку, переконатися, що механізм формування духовних цінностей базується на перетворенні зовнішніх моральних норм у внутрішні мотиви діяльності.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) [електронний ресурс] / Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.05.2012 № 615 // режим доступу до сайту: <http://mon.gov.ua>

2. Богуш А. Шлях до милосердя і любові / А. Богуш // Дошкільне виховання. – 2001. - № 2. – С.3.

3. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі А. М. Богуш, Н. В. Лисенко – К.: Вища школа, 1994. – 398 с.
4. Про національну доктрину розвитку освіти [електронний ресурс] / Указ Президента України від 17.04.2002 № 347/2002 // режим доступу до сайту: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
5. Русова С. Дошкільне виховання // Вибр. пед. тв. – К.: Освіта, 1996. – 316 с.
6. Сухомлинський В.О. Народження громадянина // Вибр.твори: У 5-ти т. – К.: Радянська школа, 1980. – Т.3. – С. 327-337.
7. Сухомлинский В.А. Рождение гражданина. Избр. произв. в 5 т.: т.3 – К. Рад. школа, 1980. – С. 301-627.

УДК 37.06-055.52-053.2/6

Ворожбіт-Горбатюк Вікторія Вікторівна,
доктор педагогічних наук, професор кафедри
історії педагогіки і порівняльної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди,
Попович Оксана Михайлівна,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії
та методики дошкільної освіти
Мукачівський державний університет

ПЕДАГОГІЧНА ПРОСВІТА МАЙБУТНІХ БАТЬКІВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ТВОРЧОСТІ Ж.-Ж. РУССО

Питання педагогічної просвіти батьків в умовах сьогодення потребує обґрунтування теоретичних основ та узагальнення напрацювань кращих педагогів як минулих так і сучасних років. Відповідно цей аспект історико-педагогічної думки потребує поглибленого системного наукового вивчення. Актуальною залишається теза Ж.-Ж. Руссо: «І батьки, знудившись, змучившись вічними зухвалими витівками, до яких вони самі ж і привчили своїх чад, будучи не в змозі виносити найнеприємніші клопоти, бувають змушені відлучити дітей від себе й доручити вчителям; начебто можна сподіватися, що у наставника ... виявиться більше терпіння й ласки, ніж у батьків» [3].

У чинному законодавстві [1-2] зазначається, що виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості, що потребує відповідального ставлення батьків до виховання власних дітей. Реалізація цієї функції сім'ї неможлива без ґрунтовної історично вивіреної системи психолого-педагогічної просвіти батьків до виконання їх суспільного обов'язку [2].

Педагогічний аспект проблеми підготовки майбутніх педагогів до роботи з батьками їх учнів широко представлений у дослідженнях Т. Волікової, І. Гребеннікова, Р. Капралової, С. Корнієнко, Т. Кравченко, О. Савченко та ін.; етнопедагогічний – у дослідженнях В. Зелюка, Р. Пріми, О. Семенов, М. Стельмаховича та ін.; психолого-педагогічний – у працях О. Кіліченко, Н. Стрельнікової, Л. Хомич та ін. Соціальним проблемам сім'ї та вихованню дітей присвячені праці Т. Алексеєнко, Л. Волинець, О. Докукіної, З. Зайцевої, В. Семиченко; зарубіжних педагогів: С. Лупан, А. Торре Делла, Дж. Уінделл, Г.Фігдор, Д. Фіцпатрік та ін.

Незважаючи на широке коло публікацій у межах означеної проблеми питання соціально визначеної, гуманно зорієнтованої підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з батьками учнів приділяється недостатня увага. Нові соціальні умови, педагогічні реалії вимагають розробки відповідної моделі підготовки майбутніх учителів до

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>